

Генетика, селекція, біотехнологія

УДК 633.825/581.143.6

© 2017

СПОСІБ ОТРИМАННЯ АСЕПТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМБИРУ *IN VITRO*

Н.С. Бех

М.О. Коцар

М.В. Роїк,
академік НААН,
доктор сільсько-
господарських наук

Мета. Розробити умови стимулювання сплячих бруньок на кореневищах імбиру та спосіб отримання асептичної культури *in vitro*. **Методи.** Лабораторні та біотехнологічні. **Результати.** Наведено результати досліджень зі стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру в умовах термального приміщення та термостату. Дано порівняльну характеристику звільнення від інфекції бруньок імбиру стерилізувальними розчинами «Білизни» і сулями в різних концентраціях та експозиціях. **Висновки.** Для стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру доречно використовувати термостат за температури $28 \pm 2^\circ\text{C}$ та вологості 90% упродовж 1–2-х міс. За отримання асептичної культури бруньок імбиру *in vitro* доцільно застосовувати розчин сулеми, масовою часткою 0,1% з експозицією 45–55 хв, що дасть змогу мати 61,4–81,9% життєздатних бруньок з показниками стерильності 50,0–63,9%.

Ключові слова: кореневище, лабораторний метод, брунькоутворення, біотехнологічний метод.

Останніми десятиліттями в Україні спостерігається зростання популярності лікарських і пряних рослин. Широке застосування мають лаванда, стевія та різні види м'яти. Імбир є важливою рослиною, яку використовують у кулінарії, медицині як імуностимулятор. Культура імбиру має тривалу історію культивування і походить з Китаю. Її вирощують у країнах Азії, Західної Африки та Індії. За останні роки проведено інтродукцію рослин цього роду в європейські країни.

Імбир (аптечний або лікарський, *Zingiber officinale* Rosco) — однодольна вічнозелена рослина родини імбирних (*Zingiberaceae*) [1]. За корінь приймають видозмінений підземний пагін — кореневище, від якого відходять зелені надземні пагони і додаткові корені. Кореневище — первинної будови: покривна тканина — пробка; центр ально-осьовий циліндр — кільце з судинно-волокнистих пучків (закриті бічні), паренхіма з численними судинно-волокнистими пучками (закриті бічні) і клітинами з ефірною

1. Стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру

Варіант	Кількість сегментів, шт.	Уражених бруньок, %	Отримано бруньок, шт.	Коефіцієнт брунькоутворення, %	Розмір бруньок, см	
					висота	діаметр
I	215	6,0	57	0,3	1,6	0,8
II	181	3,8	293	1,6	2,0	1,4
HIP ₀₅	2,0	0,2	7,4	0,1	0,5	0,1

олією (жовто-зеленого кольору). Стебло пряmostояче, округле, неопушене [2, 3].

Уміст ефірної олії в сухих кореневищах становить 1,5–3,0%, головні його компоненти — α - і β -цінгіберени (зингібери; сесквітерпени — група органічних сполук класу терпенів — до 70%), є також камфен, цинеол, бісаболол, борнеол, цитраль, ліналоол. Імбир містить також вітаміни С, В₁, В₂ і незамінні амінокислоти. Пекучий смак зумовлений речовиною гінгерол [4, 5].

Отримання садивного матеріалу імбиру в різних країнах (Шрі-Ланка, Єгипет, Німеччина) здійснюється переважно біотехнологічними методами [6, 7]. Метод клонального мікророзмноження дає змогу отримати звільнений від інфекції посадковий матеріал і вирощувати імбир на території України без закупівлі посадкового матеріалу кореневищ. Цей метод є найбільш надійним способом розмноження та збереження цінних селекційних матеріалів і має широке застосування в розмноженні багатьох сільськогосподарських та овочевих культур.

Мета досліджень — отримання посадкового матеріалу імбиру для створення його насаджень без закупівлі посадкового матеріалу кореневищ, що є економічно вигідним і дає можливість інтродукувати цю культуру в Україну.

Матеріали та методика досліджень. Як вихідні матеріали було використано кореневища та бруньки імбиру.

Для отримання вихідних експлантів на кореневищах імбиру потрібно створити певні умови культивування для продукування більшої кількості якісних бруньок. Було використано 2 способи стимулювання брунькоутворення: умови термального приміщення — вологість 60%, освітлення 3 тис. лк, температура $22 \pm 2^\circ\text{C}$ (I варіант); умови термостату — вологість 90%, температура $28 \pm 2^\circ\text{C}$ (II варіант). Культивування проводили в пластикових кюветах упродовж 1–2-х міс.

З утворенням бруньок розміром 0,5–1,0 см їх зрізали скальпелем із частиною кореневища до 0,5 мм і промивали в розчині мила господарського 72% (30 хв). Для звільнення

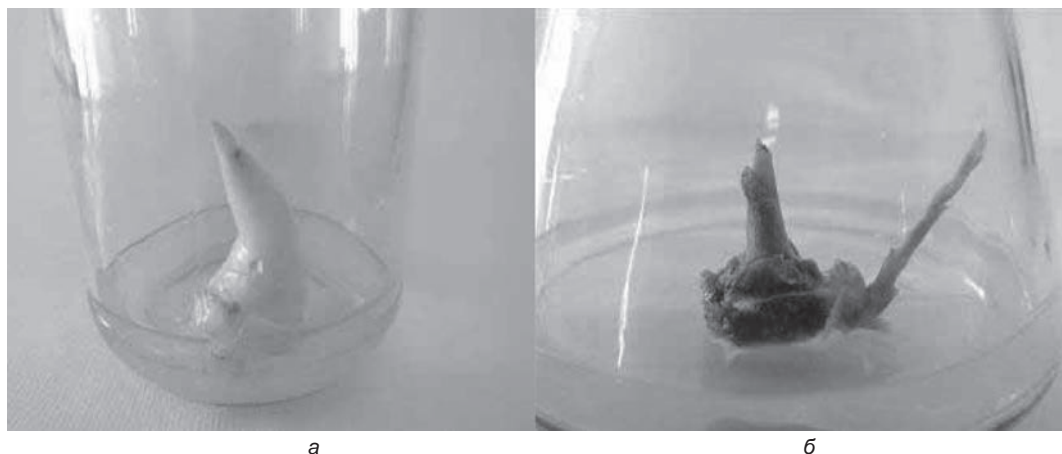

а

б

Рис. 1. Стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру: I варіант (а), II варіант (б)

Рис. 2. Звільнена від інфекції культура (а) та органогенез імбиру (б)

від мильної плівки бруньки промивали 3–4 рази дистильованою водою. Підготовлені бруньки занурювали в колби з розчином етанолу (C_2H_5OH) масовою часткою 76% на 5 хв. В умовах стерильного приміщення в ламінарній камері бруньки переносили в проавтоклавовані колби об'ємом 100 мл і заливали стерилізованими розчинами: I варіант — розчин «Білизни» масовою часткою 35% — 55 хв; II — сулеми масовою часткою 0,1% — 35 хв; III — сулеми масовою часткою 0,1% — 45 хв; IV — сулеми масовою часткою 0,1% — 55 хв; V — сулеми масовою часткою 0,2% — 35 хв; VI — сулеми масовою часткою 0,2% — 45 хв; VII варіант — розчин сулеми масовою часткою 0,2% — 55 хв.

Потім відмивали бруньки від стерилізованих розчинів проавтоклавованою дистильованою водою (dH_2O) 3–4 рази з інтервалом 15–20 хв. Частину зрізаного

кореневища відсікали й асептичну бруньку імбиру висаджували на живильне середовище Мурасіге і Скуга (МС) без гормонів.

Для стимулювання пагоноутворення життєздатних бруньок їх висаджували на модифіковане живильне середовище МС з додаванням різних стимуляторів росту. Для аналізу результатів досліджень використовували прикладний пакет Statistica 6.

Результати досліджень. Проведені дослідження зі стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру в умовах термального приміщення (I варіант) та в умовах термостату (II варіант) показали, що за умов підвищеної вологості і температури кількість утворених бруньок збільшується на 236 шт. порівняно з умовами термального приміщення. При цьому розмір бруньок також збільшується: висота — на 0,4 см, діаметр — на 0,6 см (табл. 1).

2. Звільнення від інфекції бруньок імбиру

Варіант	Введено бруньок у культуру <i>in vitro</i> , шт.	Життєздатність бруньок, %	Звільнених від інфекції бруньок, %
I	45	25,0	0,0
II	40	72,5	62,5
III	43	81,9	63,9
IV	44	61,4	50,0
V	43	67,7	67,7
VI	45	40,0	40,0
VII	40	20,0	100,0
HIP ₀₅	2,7	3,4	3,1

За культивування кореневищ в умовах термального приміщення спостерігали незначне утворення бруньок (0,3%) (рис. 1), висихання і загнивання деяких сегментів, що призвело до втрати 6% вихідного матеріалу. Культивування кореневищ в умовах термостату спричинило втрату 3,8% сегментів.

Як показали дослідження, найефективнішим стерилізувальним способом для бруньок імбиру є 0,1% розчин сулеми з експозицією 45–55 хв, що забезпечує 61,4–81,9% життєздатних бруньок з показниками стерильності 50,0–63,9% (табл. 2). З підвищенням концентрації сулеми до 0,2% життєздатність

бруньок становить 20,0–67,7%, кількість асептичних бруньок — 40–100%, але загальний вихід асептичної культури бруньок значно менший, ніж за застосування розчину сулеми масовою часткою 0,1%. За використання розчину «Білізна» з експозицією 55 хв асептичних бруньок не отримано.

Через місяць культивування 54,9% уведених бруньок утворили пагони і корені. Висота пагонів становила в середньому 2,2 см, кількість бічних коренів — 4,5 шт. на 1 бруньку довжиною 1,9 см (рис. 2). У частини бруньок спостерігали лише утворення бічних коренів у кількості 0,6 шт. на 1 бруньку.

Висновки

Для стимулювання брунькоутворення на кореневищах імбиру доцільно застосовувати термостат за температури $28 \pm 2^\circ\text{C}$ та вологості 90% упродовж 1–2-х міс. За отримання асептичної культури бруньок

імбиру *in vitro* доцільно використовувати розчин сулеми масовою часткою 0,1% з експозицією 45–55 хв, що дасть змогу мати 61,4–81,9% життєздатних бруньок з показниками стерильності 50,0–63,9%.

Бібліографія

1. Abbasa M.S. *In vitro* propagation of ginger (*Zingiber officinale* Roscoe)/M.S. Abbasa, H.S. Tahab, U.I. Alyb et al.//J. of Genetic Engineering and Biotechnology. — V. 9, Iss. 2. — 2011. — P. 165–172.

2. Имбирь//Большая советская энциклопедия: [в 30 т.]/гл. ред. А.М. Прохоров. — 3-е изд. — М.: Советская энциклопедия, 1969–1978. — С. 142–143.

3. Zheng Y. Increasing *in vitro* micro rhizome production of ginger (*Zingiber officinale* Roscoe)/Y. Zheng, Y. Liu, M. Ma et al.//Physiologiae Plantarum. — 2008. — V. 30. — P. 129–159.

4. An K. Comparison of different drying methods on Chinese ginger (*Zingiber officinale* Roscoe)/K. An, D. Zhao, Z. Wang et al.//Changes in volatiles,

chemical profile, antioxidant properties, and microstructure. Food Chem. — 2016. — V. 197 (Part B). — P. 1292–1300.

5. McGee H. On Food and Cooking: The Science and Lore of the Kitchen (2nd ed.). — New York: Scribner, 2004. — P. 425–426.

6. Sathyagowri S. *In vitro* plant regeneration of ginger (*Zingiber officinale* Rosc.) with emphasis on initial culture establishment/S. Sathyagowri, H. Thayamini Seran//International Journal of Medicinal and Aromatic Plants. — Iss. 3. — 2011. — V. 1. — P. 195–202.

7. Islam M.A. Efficient procedure for *in vitro* microrhizome induction in *curcuma longa* L.(Zingiberaceae) — a medicinal plant of tropical Asia / M.A. Islam, K. Kloppstech and H.J. Jacobsen//Plant Tissue Cult. — 2004. — V. 14(2). — P. 123–134.

Надійшла 19.05.2017.